

1732 36 73
DISSERTATIO INAUGVRALIS IVRIDICA
DE
PROBATIONE
IN
CRIMINALIBVS SPVRIA

QVAM
INDVLTV FACVLTATIS IVRIDICAE
IN REGIA FRIDERICIANA,

PRÆSIDE
ACADEMIAE PROFESSORE AC DIRECTORE

DN. IVSTO HENNINGIO BOEHMERO, ICTO
POTENTISSIMO REGI PORVSS. A CONSILII INTIMIS
ET ORDINIS ICTORVM VICARIO PRÆSIDE P. P.
PATRONO ET PRÆCEPTORE SVO AETERNVM COLENDO

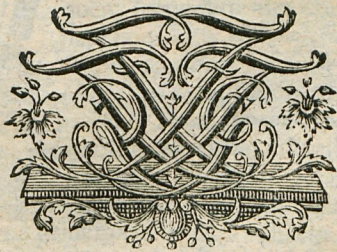
PRO LICENTIA

SVMMOS IN IVRE CAPESSENDI HONORES

D. NOVEMBR. MDCCXXXII.

H. L. Q. C.

ERVDITORVM EXAMINI SVBMITTIT
ARNOLD ENGELBERT BVSCHMANN
RVGIANVS.

HALAE MAGDEBVRGICAE,
TYPIS IOANNIS FRIDERICI GRVNERTI, ACAD. ET SENAT. TYPOGRAPHI.
MDCCXLV.

(6)

PROBATIONE

IN REBUS CIVILIBUS

IN REBUS CRIMINALIBUS

IN REBUS FAMILIARIBUS

DE REBUS HONORARIIS

DE REBUS PATRONALIBUS

DE REBUS TESTAMENTARIIS

DE REBUS SUCCESSIONIBUS

DE REBUS FIDUCIARIIS

DE REBUS FIDEI COMMISSARIIS

DISSERTATIO INAUGVRALIS IVRIDICA
DE
PROBATIONE
IN
CRIMINALIBVS SPVRIA.

§. I.

Mne in criminalibus fert punctum *legitima probatio vel criminis vel innocentie*, quæ proinde recte ad *substantiam iudicii* refertur. Si accusator prorsus deficit in probando, reus absolvendus, quem secundum iura condemnare non licet, nisi *confessum aut legitime conuictum*. l. f. C. de custod. reor. Ita recte rationes subduxit CONSTANTINVS M. in l. i. C. Theod. quorum appell. non recip. constituendo, prouocationes eorum non esse suscipiendas, quos *confessio propria vel dilucida & probatissima* per probationes dilucidat. *veritatis questio probationibus atque argumentis detexerit.* His idem imperator principis instruxit iudicem, questionibus præpositum, atque in l. 16. C. de penis ita cauit:

A 2

qui

qui *sententiam laturus est, temperamentum hoc teneat, ut non prius capitalem in quempiam promat seueramque sententiam, quam in adulterii, vel homicidii, vel maleficii crimine aut sua confessione, aut certe omnium, qui tormentis vel interrogationibus fuerint dediti, in vnum conspirante concordanteque rei finem, conuictus sit.* Testes olim quandoque tormentis subiecti, vt sub tormentis veritatem dicerent *l. 21. §. 2. D. de testib., vt nequidem clerici exciperentur, exceptis presbyteris, l. 8. C. de episc. quorsum collineat CONSTANTINVS in cit. l. 16., de qua materia plenius agit GVAZZINVS de defens. reor.* Verum hoc iam non ago, vt quæ huc pertinent, enucleem: sufficit ostendisse, *argumenta dilucida, manifesta & probatissima* in criminibus desiderari, vt quis condemnari queat, præsertim si capitale supplicium condemnato imminet. *Dilucida* vero atque *manifesta* argumenta dicuntur, quæ *luce meridiana* clariora, & ita comparata sunt, vt instar luminis cuiusuis animum de *veritate rei* informet, eumque conuincant, adeoque nulla obscuritate laborent, h. e. per rectam rationem facultatemque illam, qua rationes subducimus, & verum a falso separamus, *clare & distincte* cognosci & intelligi possint. *Probatissima* denique vel ideo appellantur, quod nullum dubitationibus locum relinquunt, sed plene concludant, vt *certitudo facti* seu assensio firma intellectus nostri orta ex *sensionibus eulentibus & rationibus adductis*, inde nascatur, aduersus quas nullas amplius dubitandi rationes adferre queamus.

quæ talis sit?

Certitudo facti vel absolutæ vel moralis.

§. II. Illa vero argumenta, quibus animus iudicis de *veritate facti* conuincitur, pariunt vel *certitudinem absolutam*, quæ fallere nequit; vel *moralem*, quæ in tali *verosimilitudine* consistit, quæ quidem fallere potest, sed rarissime fallit, atque operatur, vt homines recta ratio-

ne

ne videntes ei tamdiu assensum praebeant, donec probe-
tur contrarium. *Absoluta certitudo* facti vel rei operatur ^{absoluta,}
scientiam, qua instructus, *certam* habet rei *cognitionem*,
quam demonstrare & deducere potest ex principiis indu-
bitatis, imo etiam ex *sensibus*, quod vel *inspectio ocularis*
demonstrat. Si ergo ex illa constat, virginem esse gra-
uidam & ex grauiditate partum edidisse, stuprum plene
probat. *Moralis certitudo* operatur *opinionem* vel *fidem* ^{moralis.}
eiusmodi, qua instructi non possunt non assertioni af-
firmatiuæ vel negatiuæ assentire, vt vel ex depositione
testium duorum, omni exceptione maiorum, liquet.
Rarissime hæc fallit, fallere tamen potest, si *mendacii*
testes conuinci queunt, quod contingit in testibus, ho-
noratis admodum quidem, sed de falso conuictis in iu-
dicio contra Sufannam edito. Interim etiam ex decre-
to diuino duobus testibus tamdiu *fidem* habere decet
in factis controuersis, donec fuerit contrarium euictum.
Talis fides admitti debet in *rebus facti*, quæ logice de-
monstrari regulariter nequeunt, adeoque assensum me-
retur propositio tum propter *fidem* & *auctoritatem asse-*
rentis, tum propter *rationem*, qua dicti sui certitudi-
nem firmat. Non aliter enim certa nostro animo in-
generari potest opinio & fides, quam si constat, tum
quod *possit* veritatem facti referre, tum etiam quod ve-
ra dicere *velit*, ex quibus duobus principiis fides testibus
conciliatur, vt plene in iudiciis quibuscunque probare
queant.

§. III. Sicuti vero probabilitatis varii sunt gra- ^{Gradus certi-}
dus, prout argumenta, quibus efficitur, id suadent; ita ^{tudinis sum-}
recte asseri potest, hunc esse summum eius gradum, qui ^{mus.}
certitudinem moralem operatur, vt homines recta ratio-
ne videntes ei assensum præbere queant, prout de *duobus*
A 3 *testibus*

infimus,

medius,

in recta ratio-
ne fundati.

testibus dictum, & de *documentorum* indubitatorum fide constat. Infimus fidei gradus ex eiusmodi argumentis trahitur, quæ ut plurimum fallunt, aliquid dubii tamen relinquunt, & *leuem suspicionem* operantur, quorum *facta* plerumque pertinet, quæ fallax & homines facile decipit, interim suspicioni locum apud plerosque relinquit. Qui interrogatus pallet, suspectus creditur, naturalis tamen timor in causa esse potest, cur paleat. Canonistæ illud exemplo clerici, in amplexibus mulieris deprehensi, illustrare solent, quod non ex libidine, sed *animo benedicendi* id facere credendus sit, quamvis non omnis desit suspicio sinistra. *conf. c. 14. C. 11. q. 3. c. 8. D. 96.*

Inter summum & infimum collocandus est *medius* probabilitatis *gradus*, qui veritati propius accedit, non tamen omni caret dubio, quod non raro fallere queat, quorum illa argumenta in iure criminali pertinent, ex quibus tortura dictari potest. Interim omnes hi gradus ita comparati sunt, ut fundamentum suum in *recta ratione*, unde quid colligimus, habeant, & per eam vel *certo* vel *probabiliter* cognosci queant, vel ad minimum aliquid *suspicionis* operentur, adeoque ad *artem cogitandi* seu *logicam* proprie spectant, unde illa lectus assumit, & legislatores atque iudices trahunt. Ex eiusmodi naturalibus principiis fluebat iudicium SALOMONIS, quod etiam in *c. 2. X. de presum.* memoratur, ex quibus colligebat, quæ esset legitima infantis mater; facile enim coniectura assequi poterat rex sapientissimus, affectum naturalem non posse non matrem legitimam prolis manifestare. Si solus cum sola: nudus cum nuda in eodem lecto iacentes deprehensi fuerint, matrimonio inter se non iuncti, probabiliter adulterium commississe creduntur, quod rursus naturalem habet rationem ex homi-

hominum indole deductam *c. 12. X. de presunt.* Quæ magnopere a vero absunt, vt fidem non mereantur, ea rursus per *recte rationis* regulas habentur & ostenduntur, vt pontifex in *c. 15. X. de presunt.* rationes subducit, & pro episcopi Hungarici de adulterio accusati, innocentia demonstranda has rationes adfert: *quis de facili crederet, quod vir præditus scientia literarum, propriæ salutis oblitus, ad eam passionis ignauiam se conuerteret, vt cum propria nepte abominabilem perpetraret incestum? cum etiam secundum sententias ethnicorum naturale foedus inter tales personas nihil permittat seui criminis suspicari.* Denique loci, qui vulgo vocantur *topici*, nihil aliud sunt, quam *sedes argumentorum a recta ratione suppeditatorum*, ex quibus aliquid vel probabiliter vel certo colligi ab homine sanæ mentis potest, de quibus *QUINCTILIANVS lib. V. c. 10.* in compendio agit. *IDEM* postquam *lib. V. c. 10.* recte asseruisset, *ex præteritis estimari solere præsentia*, ex recta ratione hoc *lib. VII. c. 2.* illustrat: *ducitur coniectura a præteritis.* *In his sunt personæ, causæ, consilia.* *Nam is ordo est, vt facere voluerit, potuerit, fecerit.* *Idoque intuendum ante omnia, qualis sit, de quo agitur.*

§. IV. Quemadmodum vero meditatio mea haud directa est ad *modos legitimos*, factum probandi, eruendos, sed, quæ adduxi, huc vnice redeunt, vt doceant ostendantque, quæ sit *spuria* in criminalibus *probatio*, cum oppositorum opposita sit ratio; ita nunc propius me accingo ad spurios hosce modos, quibus in grauissimis criminibus, ipsis legibus & antiquis formulis suffragantibus, vsi sunt maiores, quique nonnunquam adhuc hodie quibusdam in locis adhibentur. *Spurios* autem illos *modos* voco, quos nulla ratio recta vel in principio quodam naturali fundata assequitur, nec

Spuria probatio a recta ratione aberrans.

nec in fede quadam argumentorum logicorum ordinaria offendit, sed vel superstitiosa credulitas ab omni tamen ratione aliena vnice produxit, vel gentilium instituta idololatræ post se reliquerunt, vt sunt probationes *per ignem & aquam*, *per duellum* & similes modos spurios. Tales probandi *modi spurii* penes illos duntaxat assensum merentur, qui vsum rationis abiiciunt, sola superstitione ducti. Hæc enim *temerariam & irrationabilem credulitatem* operatur, quod eius genuina & certa ratio dari non possit, adeoque merito ab his repudiatur, quos ab omni superstitione & vulgi opinione inepta liberavit cultior intellectus saniorque philosophia.

Origo ex idololatriæ reliquiis & superstitione

a gentilibus deducenda,

primum fundamentum paganis, secundum est

§. V. Quod si *originem* huius *spuriæ probationis* intuemur, ad illa tempora eius initia referenda, quibus tot barbaræ gentes, gentilismo idololatræ relicto, CHRISTO nomen dederunt, sed simul eo tempore ad christianam religionem accesserunt, quo iam *superstitionum* omnia plena & tenebrarum caligo lumen cœlesti ita obscurauerat, vt nubem pro lunone facile acceperint. Hæc corrupta rei ecclesiasticæ ratio facile permittit, vt ex institutis & moribus antiquis plura retinerentur ipsius CHRISTI doctrinæ aduersa, adeoque admodum probabile est, plerosque spurios probandi modos *gentilium* deberi institutis, & eo facilius, gentilibus ad fidem conuersis, retentos, quod superstitio illis iam principiis eam instruxerat, quæ hos irrationabiles modos propugnare & facilius legitimare possent. Triplex ergo fundamentum hos spurios probandi modos, de quibus hic agendum, per plura secula inter christianos probauit, videlicet: 1) *paganismus* in christianismo a gentibus barbaris seculo V. recepto propagatus, parum reformatus: 2) *dominatus monasticæ superstitionis*, regni tene-

tenebrarum veri initii, quod hoc seculo in clericatum ^{superstitie} cooptarentur inprimis monachi, & ^{monastica.} *superstitione*, speciem *sanctioris vitæ* præ se ferente, omnia implerent. SIRICIVS papa *epist. 1.* desiderium cooptandi monachos in clerum his prodit verbis: *monachos quoque, quos tamen morum grauitas & vitæ ac fidei institutio sancta commendat, clericorum officii aggregari & optamus & volumus.* Lauda- uit more suo hoc institutum THOMASSINVS *tom. I. de vet. & noua eccl. discipl. lib. 3. c. 14. §. 5. &* nec tantum, ait, vt aptetur quis sacerdotio, *opportunitissima est monastica institutio: sed etiam vt sacerdotii sanctissima ministeria ea, qua par est, sanctimonia impleantur.* Ex communi præiudicio edisserit THOMASSINVS, quo creditum fuit, sanctitatem vitæ per affectatos quosdam & secundum regulas compositos mores effici, & pietatem in simplici & irrationabili credulitate consistere, qua tot fallæ pro veris assumpta sunt. Accedebat quoque 3) nimum *miracula* ^{tertium est} *expetendi* imo quacun- ^{miraculorum} que occasione a Deo extorquendi ^{appetitus.} studium, quorum frequentiam in hoc vel illo monasterio aut ecclesia alius laudabat, alius confirmabat, rursus alius nouis augebat fabulis, vt simpliciores, parum in rudimentis fidei exercitati, lubenter narratiunculis assensum præberent, & in eo, quod Deus *extra ordinem* facere solet, ordinariam omnipotentis DEI viam & modum operandi quærerent, vt hi ipsi modi spurii testantur.

§. VI. Veritatem huius assertionis quodammo- ^{Confirmatio} do suspectam reddere voluit Ill. Dn. HOFFMANNVS, ^{horum funda-} professor in Viadrina celeberrimus, in *tr. de orig. & natura* ^{mentorum.} *legum Germanic. sect. 2. §. 2. p. 39. sq.* censuitque, vnicum duntaxat fundamentum horum superiorum modorum constituendum esse, scilicet in *superstitione* nec a *genti-*
B *libus*

libus aut ritibus paganis eos, maxime vero duella, re-
 petenda, quod demum eorum usus inter gentes bar-
 baras referatur, postquam Christo nomen dederunt,
 adeoque corruptis christianismi principiis in effectu na-
 tales adsignat. Quemadmodum vero facile admitti
 potest, *superstitionem* credulam & pronam in miracula
 ambienda voluntatem admodum promouisse illegiti-
 mos probandi modos, ita negari nequit, ritus pagani-
 cos, vulgo *religiosos* creditos, haud plane a gentilibus
 depositos, postquam ut plurimum peruersa methodo ab
 his ad fidem christianam tracti, qui vulgo *sancti* dicti &
 crediti, quorum tamen vita, mores, gesta, aliud quid
 indigitant, & ab integritate apostolica longe recedunt.
 Hi mores gentilium inueteratos cum profus abolere
 non possent, nouis quibusdam sacris eos muniendos
 & condecorandos censuerunt, ut etiam accedentibus
 ad fidem christianam relinqui possent. Neque enim
 credibile est, modos hos vnice inter ipsos christianos
 nasci potuisse, qui principiis regulisque christianismi
 aduersantur, quamuis semel in paganismo nati inter
 christianos peruerse conuersos facile propagari atque
 augeri potuere. Speciatim id ipsum demonstrat B.
 THOMAS. *de occas. concept. & intent. constit. crimin. carol. §.*
19. in not. lit. z. exemplo duellorum apud plerosque septen-
 trionales populos, antequam ad fidem christianam ac-
 cederent, vltimatorum, quibus vel innocentiam vel cri-
 men imputatum vel aliud quid probare intenderunt.
 Mores horum populorum bellicosi, priuaris certami-
 nibus assueti tali iudicio omnino conueniebant, adeo-
 que minus probabile est. ex sententia Dn. HOFFMANNI
 hoc demum post assumptam fidem christianam ab his
 populis natum fuisse. Quamuis enim variis postea sa-
 cris

cris ritibus id ipsum condecoratum fuerit, vt pietatis quandam vmbra[m] spiraret, hæc tamen prima eius initia haud demonstrant. Idem iudicium quoque ferendum de probatione per *ignem, aquam frigidam* & per *sortes*, quorum modorum semina iam apud gentiles obuia sunt, quibus pedetentim noui quidam adiecti veluti per *cruce[m], eucharistiã, caseum exsecratum*, imo etiam per *iuramentum*.

§. VII. Primum ergo horum modorum fundamentum secure constitui potest in *profanis paganis[m] principis*, quibus hi admodum conformes erant. Miraculosas probationes huiusmodi, vt sacris suis ritibusque fidem facerent, excogitarunt mystæ gentiles, penes quos fuit sacra & mysteria populo proponere & explicare. Variis præterea *diuinationibus idololatricis, oraculorum responsis*, aliisque profanis ritibus deceperunt populum credulum, vt non mirandum sit, eos etiam spurios huiusmodi modos, quos sacris annumerarunt, admisisse & inculcasse, vt ANTON. VAN DALE *de oracul. vet. ethnicor. item de idololarr. superstii. & diuinat. orig. & progressu* plena manu docet. Variis id ipsum testimoniis illustrat probatque BECMANNVS *de iudic. Dei § IV*, quæ ostendunt, miraculosam quandam & diuinam his modis spuris virtutem a gentilibus adscriptam fuisse, occultissima etiam eruendi. Testis est EUSTATIUS (quem alii EVMATHIVM vocant) *de amoribus Ismenie & Ismenes lib. VIII. & XI.* Artycomide & Daphnopoly fontes fuisse, quibus pudicitia in virginibus probata est. *Hi fontes*, ait, *virginem ereptamque virginitatem indicant, quod in sequentibus plenius enucleat.* Hoc miraculoso modo Tucciam, virginem vestalem, incesti criminis ream, castitatem suam probasse refert VALIRIVS MA-

Primum fundamentum ex reliquis paganis[m] demonstratur.

XIMVS *lib. VIII. c. 1. §. 5.* additque, eam conscientia certa sinceritatis suæ spem salutis ancipiti argumento petere ausam fuisse. Arrepto enim cibro, Vesta, inquit, si sacris tuis castas semper admoui manus, effice, ut hoc hauriam e Tiberi aquam, & in eadem tuam perferam. Audaciter & temere iactis votis sacerdotis rerum ipsa natura cessit. Neque ignis iudicium ignotum fuisse gentilibus, liquet ex iis, quæ enarrat SOPHOCLES in *Antigone* de Creonte rege, qui cum publico decreto mortisque pœna indicta corpus Polynicis sepeliri vetasset, custodes regii semet ipsos grauius inculcare cœperunt, quod culpa vnus foret, non omnium, custodia per noctis partes cuilibet distributa. Cumque de ea re solertissime inquirerent, remque ad regem Creontem referrent, is hoc modo dixisse legitur:

Nemo deprehensus est, nosque latuit

Sumus vero parati & candens ferrum manibus tollere

Et per ignem serpere, Deosque iurare nec fecisse nos, nec fuisse conscios

Eius, qui hac de re consilium habuerit, nec eius, qui eam fecerit.

Ita vero liquet, etiam iusiurandum ad probandum fuisse admissum, sed adhibito quodam iudicio diuino, vnde iuramento fides conciliari posset. ACHILLES TATIUS de *amor. Clitoph. & Leucippes lib. IX.* hoc ipsum nouo probat argumento. Cum violatæ pudicitie aliqua arguitur, eum in fontem (stygis nomine prope Ephesum) compellitur, cuius vnda vix medias tibias attingit. Iudicium autem fieri hoc pacto consuevit. Quæ delata est, falso se infimulari iurat, iusiurandumque in tabella descriptum collo suo alligatum sustinens, in fontem descendit. Ac si verum iusiurandum iurauerit, aqua omnino immota manet; sin minus, intumescit, atque

atquo ad collum vsque se attollens tabellam contegit. Aquæ iudicium Celtis olim vsitatum fuisse variis testimonijs probatum dedit FRIDERICVS HEINIVS *de probatione, quæ olim fieri solebat per ignem & aquam* p. 26. Alludit huc sine dubio CLAVDIANVS *lib. II. in Rufinum vers. 110.*

*Inde truces flauo comitantur vertice Galli,
Quos Rhodanus velox, Araris quos tardior ambit,
Et quos nascentes explorat gurgite Rhenus
Quosque rigat retro pernicioꝝ vnda Garumne.*

Etenim Germanicarum & Gallicarum nationum accolæ Rhenensis tractus in more habuisse dicuntur, infantes recens natos fluuii imponere, vt si natate scirent, vel enatasent alueum, legitimi haberentur; illegitimi vero, si cederent flumini, vt obseruat BARTHIVS *in not ad cit. l.* Denique Germanos lites *armis discernere, non iure terminare,* autor est VELLEIVS *lib. II. c. 118.* vnde aperte constat, monomachix iudicium iam populis his bellicosis vsitatum fuisse, antequam albo christianorum inscriberentur.

§. VIII. Alterum momentum constitui potest in *monastica superstitione,* quæ mores gentiles, ad quos recens conuersi admodum pronierant, approbavit, nouis tamen palliauit coloribus, præceptisque illis instruxit, quæ speciem quandam deuotionis habere possent, haud memores illius dicti prophetici; *Ierem. X, 2. Sic dicit Dominus: viam gentium ne discatis.* Afferuerunt enim, in rebus occultis ambiguisque deficere *humanum,* quærendum vnice *diuinum iudicium:* explorandam voluntatem supremi Numinis per *signa,* & veritatem facti *extraordinaria ratione* ab eo expetendam, qui fallere nescit: Deum, qui corda singulorum rimatur, innocentiam vel veritatem criminis signo quodam indicaturum esse, sicut olim beneficio *aquæ amaræ* manifestabatur vxoris

Fundamentum alterum in monastica superstitione positum demonstratur.

vel innocentia vel reatus, *Num. V, 15 sqq.* atque remedio fortis extraordinario furtum Achani: *Ios. VII.* ecclesiam hac diuina virtute præditam esse, vt naturam elementorum immutare, & pro manifestanda veritate extraordinarium motum ab eis extorquere possit. Hanc ob rem *Dei iudicium* in his probandi modis quærebant, eoque encomio eosdem ab impietate vel superstitione purgare studebant. Optime id obseruat G. RARDVS DV BOIS in *hist. Paris eccl. tom II. lib. 12. c. 3* erat scilicet ea existimatio, vt ex *Dei iudicio* liber criminis videretur, qui sine adustione ferrum candens tangeret immotus & inoffensus in aqua frigida, aut feruenti aliquo tempore consisteret, aut partem corporis illesus mergeret: is quidem mos peruersus a barbaris gentibus dimanauit. Germanis in usu fuisse TACITVS tradit, & Longobardos eo quoque vsos leges, que eorum nomine extant, fidem faciunt. Gundobadus rex Burgundiorum de hoc iudiciorum genere legem tulit. Postquam barbare gentes inuaserunt imperium Romanum, facile hanc consuetudinem in christianos mores induxerunt; in eam scilicet eo procliuus christiani iuerunt, quod sepius primis temporibus Deus innocentiam fidelium signis manifestis ostenderet. Ad hoc iudicium diuinum prouocauit CAROLI crassi coniux RICHARDIS, cum ex zelotypia mariti adulterii insimularetur. Illa enim non solum ab eius (mariti), sed etiam ab omni virili commixtione se immunem esse profiteatur, & de virginitatis integritate gloriatur, idque se approbare DEI OMNIPOTENTIS IUDICIO, si marito placeret aut singulari certamine aut ignitorum vomerum examine, fiducialiter affirmat, vt ait REGINO *lib. II. chron. 887.* apud PISTOR *tom I. ex edit. Struu. p. 78.* Pariter veritatem religionis christianæ hoc testimonio diuino olim probatam fuisse refert STURNHOLCK *lib. I. iur. Sueo-Gothici c. 8.* aitque: Poppo, qui primus in Boream ad verbi diuini plantationem venit,

quæ d Dei iudicium his modis miraculosis adesset.

Exemplis adductis Richardis Regina.

Popponis

nit, in praesentia *Erici Sueciae regis iniecta manus chiroteca ferrea ignita dubiam populo doctrinae veritatem sic approbavit. Inde factum est, ut deinceps in omni re dubia ad eiusmodi DEI TESTIMONIUM prouocaretur, & mos iste in legem abiret.* Hoc testimonium eo maiorem fidem operari inter homines credebatur, quod diuino signo & miraculo esset munitum, adeoque iudicium in re dubia falli nescium. Nec minus duellis inesse iudicium diuinum credebant. Hoc praëiudicio imbutus fuit dux BOSO apud GREGORIUM Turonensem *lib. 7. histor. Franc. c. 14.* regem GUNTHERAMNUM ita alloquens: *At si aliquis est similis mihi, qui hoc crimen impingat occulte, veniat nunc palam, & loquatur. Tu, o rex piissime, ponens hoc in DEI IUDICIO, ut ille discernat, cum nos in vnus campi planitie viderit dimicare.* In legibus Burgundionum *tit. 45.* apud LINDENBROGIUM in *cod. LL. antiq. p. 284. seq.* & COINTIUM in *annal. Francorum ad ann. 534. tom. I n. 56.* hoc testimonium exæquatum fuit ipso iuramento; quod de rebus incertis plerumque sacramentum offerre non dubitent, & de cognitis iugiter peiurare, ut si is, cui iuramentum delatum, iurare nolit, possit prouocare ad hoc testimonium, ita ut vnus de iisdem testibus, qui ad danda conueniant sacramenta, DEO IUDICANTE, configat. Expressius mentem hoc testimonio vtentium declarauit AIMONIVS *lib. V. c. 34.* his verbis: *Ludouicus, Ludouici regis filius decem homines cum aqua calida, & X. cum ferro calido, & X. cum aqua frigida ad iudicium misit coram eis, qui cum illo erant, petentibus omnibus, ut DEVS ILLO IUDICIO DECLARARET, si perius & æquum ille habere deberet portionem de regno.* PETRVS Petri episcopi. episcopus Verdunensis, conirationis in CAROLVM M. incusatus, hoc iudicio probasse legitur innocentiam suam. Ita enim in *capitul. Francofordens. de anno 794. c. 7.* apud BALVZIVM *tom. I. capitular. p. 265.* Desinitum est etiam ab eodem Domino

Ducis Boso-
nis.

Ludouici

Petri episcopi.

Inde hoc iudicium Ordali-um dictum.

His modis miraculum diuinaum prouocabant.

Domino rege suae sanctae synodo, ut Petrus episcopus contestans coram Deo & angelis eius iuraret cum duobus vel tribus, sicut sacrationem suscepit aut certe cum archiepiscopo, quod ille in mortem regis suae in regnum eius non consiliaisset, nec ei infidelis fuisset. Haec erat sententia Synodi. Sed quia testes deficiebant, ad iudicium aliud DEI prouocauit. Qui episcopus dum cum quibus iuraret, non inuenisset, eligit sibi ipse, ut suus homo ad DEI IUDICIUM iret, & ille testaretur absque reliquis & absque sanctis euangelis & solummodo coram DEO quod ille innocens exinde esset, & secundum eius innocentiam Deus adiuuaret illum hominem, qui ad illud iudicium exiturus erat. Et exiit tamen eius homo ad IUDICIUM DEI, neque per regis ordinationem neque per sanctae synodi censuram sed spontanea voluntate. Qui etiam a domino liberatus idoneus exiit. Denique hic probandi modi dicti sunt **Gades-Ordel**, vel simpliciter **Ordel**, sententia, iudicium, quod ipse Deus in re dubia & occulta sententiam ferat, non tantum ubi de criminibus sed etiam si de rebus proprietatis & patrimonialibus ageretur, ut illustrat Dn. GAERTNER in not. ad LL. Saxon. p. 104. Inde **Ordalium**, & **Vrtellum Wasser-Ordel**, **Feuer-Ordel**, qua voce olim haec iudicia vel testimonia designarunt. vid. SCHILTER in glossar. Teuton. voce **Ordel**.

§. IX. Denique ut etiam de tertio horum spuriorum modorum fundamento aliquid addam, palam est ex ecclesiasticis annalibus, fabulas ex monasteriis tanquam ex equo Troiano prodiisse de miraculorum cumulo, quo sanctitatis opinionem plerique captabant, & in quouis casu singulare quid querebant. Accedebat, homines, vitae monasticae aduetos, melancholico fuisse praeditos temperamento, ad signa & alia extraordinaria prodigia credenda aptissimos & pronos, & inde in eam iuerunt

fen-

sententiam, a DEO signa extorqueri posse, imo miraculis edendis ecclesiam noui fœderis esse speciatim destinatam, præsertim si accederent ecclesiastici ritus, preces, exorcismi, cetera, quibus carminibus insignis imo *diuina vis* inesse credebatur. Hoc credulis propositum: a monachis infinitis monumentis fabulosis confirmatum & per plura secula propagatum. Fata monachi PETRI, exemplo Petri monachi. ignei dicti, quod probationi per ignem se subiecisset, hunc pruritum, ad miracula prouocandi, & per ea *voluntatem DEI* explorandi, satis superque indicant, si vera sunt. Infirmulatus erat PETRVS episcopus a monachis, quod per simoniam in vrbe Florentina episcopatum obtinuisset. Hic iuramento innocentiam suam ostendere paratus erat; verum aliud placuit IOANNI, *abbati vallis umbrosæ*, qui *monastico more*, aduocato populo, dixisse fertur: *quoniam verba non profunt, VENIAMVS AD SIGNA. Construatur rogos, & igne supposito accendatur, per quem vnus e nostris, (monachis) ingrediatur, & virum vera an falsa sint, quæ de episcopo dicimus, DOMINO DISCERNENTE, probetur. Placet virique parti sententia. Rogus mox duodecim pedum mensura construatur intra quem parua semita, qua vnus tantum hominis persona transire posset, relinquatur: quæ etiam ex accensis lignis, ne ibi aliquis locus a flamma vacaret, consternitur. Interim dum hæc præparantur, præfatus abbas Ioannes, Petro suo discipulo, reuerendissimo scilicet viro, qui postmodum in Albanensi vrbe episcopus ordinatus est, qui que etiam adhuc superest, eandem ecclesiam regens, præcepit, vt indutus sacris vestibus omnipotenti Deo sacrificium offerret, & sic demum confusus de misericordia Dei per accensi rogi flammam indubitanter intraret. Qui iussis patris obtemperans, (hoc votum obedientiæ cœcum postulabat) postquam sacrificium Deo obtulit, casulam se exspolians ad ignem venit, & magna voce: oro, inquit, Deus omnipotens, si Petrus, qui*

C

episco-

episcopus dicitur, simoniaca est peste fadatus, ne ecclesia tua amplius polluatur, IUDICIO SPIRITVS SANCTI TVI OSTENDE virtutem, illesum me per hunc ignem transire concede. Quod se nos fallacia pleni, causa inuidie ducti, hanc contra eum tulimus quaestionem, ardor istius ignis me tua gratia derelictam consumat. Hec dicens & sancte crucis se signaculo muniens, per medias flammam constanter ingressus est. Cum itaque undique esset flammis circumdatus, ita ut a nemine prorsus videretur & omnes eum iam consumptum putarent, subito ex alia parte, Christi comitante gratia egrediens, profiliuit: ita ut non modo vestimenta eius, sed ne capillus quidem lesus ab igne in aliquo videretur. Recitavi verbis VICIORIS in miraculis S. P. Benedicti lib. 3. apud MABILLONIVM in actis Benedicti. seculo IV. P. II. p. 456. historiam huius monachi, quam veram esse sine hæsitatione asseruit MABILLON. in not. ibid. lit. e. quod hoc ipsum presentibus omnibus clericis & laicis fere ad octo millia contigerit d. 26. Febr. anno 1063. quamvis forsan populus, vnice miraculo intentus & euentu eius incerto hærens attonitus, haud obseruauerit artes, quibus monachus ad fallendam plebem incautam vsus fuerit. Si homines stupent, si consternati tanquam exfensi & attonitis similes stant, facile decipiuntur, quod verum sensuum vsam amiserint. Audiamus itidem MABILLONIVM in actis Bened. sec. IV. P. 2. ad ann. 803. in vita S. Swithoni episcopi Winton. p. 71. referentem, EMMAM reginam matrem Edwardi regis a Godwino Comite violatæ pudicitie accusatam, & in cenobium detrusam, filii iussu candentis ferri examen Wintonie in ecclesia S. Swinthoni subiisse, ad probandam suam & Alwini Wintoniensis episcopi innocentiam. Emma, pergit, tota nocte proxima peruigilauit ad sepulchrum S. Swinthoni, (vt huius sancti intercessione & miraculosa virtute munita hoc examen maiori cum fiducia subire posset) die facto in pavimento ecclesie scopato nouem vomeres igne

& Emma re-
gina.

can-

candidates ponuntur in ordine, quibus breuiter benedictis (vt virtutem lædendi in casu innocentix suspendere) derrahuntur reginæ calcei, tum posito peplo, succincta a duobus hinc inde episcopis nouem vomeres illæsa percurrit, STVPENTE REGE ET OMNIBVS, QVI ADERANT, ATTONITIS. Circumstantiæ adductæ insignem superstitionem, & simul mentis hebetudinem in adstantibus designant. Nam 1) nocte proxima ad sepulchrum S. Swinthoni peruigilauit, eiusque opem implorauit, vt huic sancto *nouum miraculum* attribui posset: 2) consuetis ritibus vomeres ardentes & exorcismis adhibitis ad fucum populo faciendum præparati dicuntur, vt his quoque sua autoritas staret: 3) a duobus cincta episcopis, quorum latera spectaculi veritatem facile adstantibus subtrahere potuerunt, per nouem vomeres transit: 4) cursu præcipiti vsa: 5) stupente rege & populo attonito, inter metum atque spem incertam posito, & ita sensuum vsu deficiente: denique 6) quia e re sancti prædicti erat, edi *miraculum* quoddam, quis, præiudiciis omnibus sepositis, crederet, sine artibus adhibitis tale quid contigisse? Addam aliud spectaculum ad fidem sanctis faciendam. Simili miraculo monastico sibi fidem concilauit in translatione S. Helenæ monachus, cuius meminit NOTCHERVS abbas *de transl. S. Sindulfi & S. Helenæ p. 154.* apud MABILON. *in act. Benedict. sec. IV. P. 2. circa annum 866.* his vsus verbis: *indicauerunt itaque non aliter esse credendum, nisi monachus ille, qui eam (S. Helenam) ad nos transportauerat manifestum iudicium (per miraculum) fecisset, & in calidam aquam toto corpore nudatus intraret. Sed vt Deus rei veritatem manifestius panderet, ita hunc intra feruidas aquas conseruauit illesum, sicut & ab ipso mendacio, quod dicebatur, fecerat alienum.* Quis ignorat, reliquias dubias sanctorum, quorum multitudine monasteria laborant & celebriores ecclesiæ,

item cuius-
dam monachi.

reliquiarum
igne probata-
rum

olim igne probatas fuisse, vt *interueniente miraculo & signo indubitato* (refragante licet doctrina Christi, *Matth. XII, 38. 39. XVI, 1. 4. Iob. II, 18. IV, 48.*). Deus præcaueret, ne falsæ pro veris assumerentur. Id cautum anno 592. in concil. *Cæsar-Augustano c. 2. Statuit S. Synodus, vt reliquie in quibuscunque locis de ariana hæresi inuenta fuerint, prolatae a sacerdotibus, in quorum ecclesiis reperiuntur, pontificibus præsentate igne probentur.* Exempla miraculorum in probatione reliquiarum contingentium refert EDMUNDVS MARTENIVS *tom. III. de antiq. eccl. discipl. lib. 3. c. 8. § 2. p. 495.* quæ prouocantur per solennes preces, in monasteriis sedulo obseruatas, vt IDEM *p. 496.* obseruat. Solennis oratio hæc fuit: *Domine Deus Iesu Christe, qui es rex regum & dominus dominantium & amator omnium in te credentium, qui es iustus iudex, fortis, & potens, qui sacerdotibus tuis tua sancta mysteria reuelasti, & qui tribus pueris flammam ignium mitigasti: concede nobis indignis famulis tuis, & exaudi preces nostras, vt pannus iste, vel filum istud, quibus inuoluta sunt ista corpora sanctorum, si vera non sint, cremantur ab hoc igne; & si vera sint, euadere valeant, vt iniustitie non dominetur iniquitas, sed subdatur falsitas veritati, quatenus veritas tua tibi declaratur, & nobis omnibus in te credentibus manifestetur, vt cognoscamus, quia tu es Deus benedictus in secula seculorum. Amen.*

adhibitis so-
lennibus pre-
cibus.

Adhibeban-
tur in his pro-
bandi modis
sacri ritus, &
exorcismus
præcedente
missa.

§. X. Erant hæc examina & iudicia non vulgi imperiti methodi, sed spectacula ab ecclesiis plurimis probata, & certis sacris precibus exornata, vt eo maiorem veritatis haberent speciem. *Exorcismi* inprimis vsitati, quibus in his tenebris magna vis tribuebatur ex *potestate ecclesie*, a qua præscripti, determinati, & hæc præditi virtute, ex illorum temporum credula opinione, vt *miraculosos effectus* edere crederentur. Tales formulæ cum omni apparatu ex antiqua disciplina erutæ sunt atque publicatæ a BALVZIO,

MAR-

nomen Christi, & PRAECIPIO tibi, vt nobis per nomen eius OBEDIAS &c. Tam efficax creditum fuit imperium ecclesiae, vt etiam sese exereret in res inanimatas, & earum motum ordinarium miraculoso modo siltere vel mutare posset. Plenior est ordo V. quo totus apparatus missaticus, qui praecedebat iudicium aquae frigidae, refertur, & similis imperiosus iussus ad aquam frigidam dirigitur: adiurata autem praecipimus tibi, vt per nomen eius obediās, cui omnis creatura seruit.

Ritus ab Eugenio II. praescriptus huic iudicio.

§. XI. Prae ceteris notari meretur ritus probationis per aquam frigidam, qui EUGENIO II. vulgo adscribitur, quem refert MABILLON. in veter. analect. p. 161. nouiss. edit. in fol. in cuius calce haec reperiuntur: hoc autem iudicium creauit omnipotens Deus, & verum est, & per dominum EUGENIUM Apostolicum inuentum est, vt omnes episcopi & abbates, comites, seu omnes christiani per vniuersum orbem eum obseruare studeant, quia a multis probatum est, & verum inuentum est. Ideo enim ab illis inuentum est & institutum, vt nulli liceat super sanctum altare manum ponere, neque super reliquias vel sanctorum corpora iurare. Eundem ritum exhibet BALVZIVS cit. l. p. 644. in cuius fine refertur, hoc iudicium, petente domino HILVDVICO imperatore constituisse beatum EUGENIUM, & misisse in Franciam, vt addit MABILLON. in annot. cit. l. p. 162. Ad petitionem LVDOVICI hunc ritum conditum fuisse, vix probabile est, quod post obitum EUGENII idem imperator anno 828 in concilio Aquisgranensi examen aquae frigidae interdixerit, id minime facturus, si ad ipsius instantiam papa hunc ritum constituisset. Ex vetusto codice MSCto primus sub hac formula hunc ritum edidit FR. IVRETVS in not. ad epist. Iuonis p. 91. vnde sine dubio BALVZIVS eum petiit. Sed iuuat, ipsum modum a pontifice praescriptum

Ritus probationis per aquam

ptuna

ptum hic adijcere: cum homines vis mittere ad probatio-
 nem, ita facere debes: accipe illos, quos voluntatem habes
 mittere in aqua; duc eos in ecclesia, & coram omnibus illis
 canet presbyter missam, & faciat eos ad ipsam missam of-
 ferre. Cum autem ad communionem venerint, antequam
 communicent, interroget eos sacerdos cum coniuratione ita
 dicens: adiuro vos homines per patrem & filium & spiritum
 sanctum, & per vestram christianitatem, quam suscepistis, &
 vnigenitum filium DEI, & per sanctam trinitatem & per san-
 ctum euangelium, & per istas reliquias, quae in ista sunt ec-
 clesia, vt non presumatis vilo modo communicare, neque ac-
 cedere ad altare; si vos hoc fecistis, aut consensistis, aut scitis
 quis hoc egerit. Si autem omnes tacuerint, & nullus hoc dix-
 erit, accedat sacerdos ad altare, & communit eos. Postea
 vero dicat ad illos, quos communicat: corpus hoc & sanguis do-
 mini nostri Iesu Christi sit vobis ad probationem hodie. Expleta
 missa, faciat aquam benedictam, & accipiat sacerdos ipsam a-
 quam, ibique ad illum locum, vbi homines probabuntur. Cum
 autem venerint ad ipsum locum, det illis bibere de aqua benedicta,
 dicens ad vnumquemque: haec aqua fiat tibi ad probationem.
 Postea vero coniuret aquam, vbi illos mittit. Post coniurationem
 aquae, exuat illos vestimentis eorum, & faciat eos per singulos
 osculare sanctum euangelium & crucem Christi. Et postea super
 vnumquemque adspargat de aqua benedicta, & proiciat singu-
 los in aqua. Haec omnia facere debes ieiunus; neque illi ante
 manducet, qui ipsos mittunt in aqua. Ipsa coniuratio homi-
 nis hac formula continetur: adiuro te homo N. per inuocatio-
 nem domini nostri Iesu Christi & per iudicium aquae frigidae. Ad-
 iuro te per patrem & filium & spiritum sanctum, & per trinita-
 tem inseparabilem, & per dominum nostrum Iesum Christum,
 & per omnes angelos & archangelos & per diem tremendi iudi-
 cii, & per quatuor euangelistas, Matthaeum, Marcum, Lucam &
 Ioan-

frigidam
Eugenianus

formula con-
iurationis

Ioannem, & per duodecim apostolos, & per duodecim prophetas, & per omnes sanctos Dei, & per principatus & potestates, per dominationes & virtutes & per thronos Cherubin & Seraphin, & per tres pueros Sadrac Mesach & Abdenago, & per centum quadraginta quatuor millia, qui pro Christi nomine passi sunt, & per illum baptismum, quo sacerdos te regeneravit: ut si de hoc furto scisti, aut vidisti, aut baiulasti, aut in domum tuam recepisti, aut consentiens, aut consentaneus exinde fuisti, aut si habes cor incrassatum vel induratum, euanescat cor tuum, & non suscipiat te aqua, neque ullum maleficium contra hoc praeualeat, sed manifestetur. Propterea obnixè te deprecamur, domine Iesu Christe, fac SIGNVM tale, ut si culpabilis est hic homo, nullatenus recipiatur ab aqua. Hoc autem domine Iesu Christe, fac ad laudem & gloriam per inuocationem nominis tui, ut omnes cognoscant, quia tu es Dominus noster, qui cum patre & spiritu sancto uiuis & regnas DEUS in secula seculorum Amen. Rursus ex hac formula liquet, id hac coniuratione actum fuisse, ut signo quodam miraculoso Deus manifestaret crimen, de quo quis insimulatus erat. Hoc pariter omnes intenderunt, qui crimine magi probationem per aquam frigidam necessariam utilemque crediderunt, in quo merito protestantes hunc adhibentes probandi modum, culpandi, qui nec exorcismis aut adiurationibus uentur, nec se salua conscientia uti posse credunt; nec signa miraculosa more superstitionis monasticae a DEO extorquere debent, qui signis non tentandus; nec denique iudiciorum Westphalicorum rudera, ex quibus in magia hæc probatio diu retenta fuit, aliquem amplius locum relinquere possunt, postquam Carolina constitutione sanior processus substitutus. Sed superest, ut orationem ad aquam benedictam ex ritu EUGENIO adscripto addam: suppliciter te, domine Iesu Christe, deprecamur, tale

præ.

qua miracu-
lum prouo-
catur.

formula ora-
tionis ad
aquam.

praesentialiter facere dignare SIGNVM, vt si iste, quod ei obicitur, est in aliquo culpabilis, non suscipiat eum haec aqua, sed euanescat ipse, & nullatenus modo intro recipiat. Hoc autem, domine Iesu Christe, fac ad laudem & gloriam, ad inuocationem nominis tui, vt omnes cognoscant, quia tu es Deus verus, & praeter te non est alius, qui uiuit & regnat cum Deo patre in unitate spiritus sancti per infinita secula seculorum. Amen. Rursus haec preces indicant, ritum hunc eo directum fuisse, vt miraculo quodam Deus veritatem facti manifestaret.

§. XII. Sicuti vero iam obseruauimus, LVDOVICI in-
 stinctu ab EVGENIO II. hunc ritum vniuersis ecclesiis
 non esse praescriptum, ita merito in dubium vocat quo-
 que NATALIS ALEXANDER in *hisor. eccl. seculi IX. & X. cap.*
2. art. 4. tom VI. p. 6. vtrum EVGENIVS II. autor huius ritus
 habendus sit? Asserere id non dubitauit MABILLON *cit. loc.*
 & cum eo HERTIVS *de inspect. ocul. §. 18.* fide membranæ
 Remigianæ peruetustæ seculo IX. exaratæ. Verum facile
 concedo, hanc membranam superstitioso hoc seculo ex-
 aratam fuisse, eius tamen autor non EVGENIVS II. papa,
 sed *monachus* quidam ineptus in Gallia fuit, qui sub no-
 mine EVGENII II. hunc modum, per *aquam frigidam* pro-
 bandi delinquentes, determinauit, vt eo maiorem au-
 toritatem in Gallia & Germania, quæ huic probationi ni-
 mis adhaerent, ei acquireret. Ipsa formula adiuratio-
 nis magis ad monasteriorum sordes, quam EVGENII II.
 doctrinam est composita, nec credendum, pontificem
 praxin iuramentorum, in ecclesia huc vsque usitatorum,
 postposuisse huic spurio probandi modo, & prohibuisse
 usum iuramentorum super altare vel reliquias martyrum.
 Nec denique LVDOVICVS pius, EVGENIO II. admodum
 deditus, hunc abrogasset ritum in *concilio Aquisgranensi,*

Ritus tamen
 iste per fabu-
 lam adscribitur Euge-
 nio II.

si a pontifice hoc approbatus fuisset. Verba canonis 12. sunt: *vt examen aquæ frigidae, quod hactenus faciebant, a missis nostris interdicatur, ne ulterius fiat.* Anno 829. hic canon conditus, vix mortuo EVGENIO II, cuius memoriam hoc ipso perstrinxisset imperator, si pontifex eundem fanciuisset. Sed fabricator pseudo-Eugenianæ formulæ sine dubio id vnice egit, vt huic canoni apponeret auctoritatem EVGENII II. ad minimum post lapsum temporis, quo quæuis fabulæ olim facilius fidem merebantur. Neque enim hæc formulæ seculo IX, quo exarata est, innotuit, aut eius mentio facta est, quod paucis demonstrandum. Eodem seculo adhuc floruit HINC-MARVS Remensis, qui *tom. II. epist. 39. p. 676.* ad Hildegarium episcopum Meldensem de *iudicio aquæ frigidae* epistolam scripsit, illudque qualibuscunque argumentis propugnare annisus est. Argumenta pro iudicii huius defensione adlata parum stringunt, & mysticum vnice redolent spiritum. Nullum solidius vero pro eius patrocinio adferre potuisset fulcrum, quam ex EVGENIO II. ritu, si hunc ipsum determinasset, si omnibus episcopis atque comitibus eum iniunxisset. Formas sibi grauem dubitandi rationem *p. 684.* inquiens: *nec prætereundum, quia legimus in capitulis Augustorum, fuisse vetitum frigidae aquæ iudicium.* Facile vero hunc potuisset soluere nodum, si EVGENII II. in promptu fuisset præceptum, cuius auctoritate præceptum LVDOVICI sine negotio diluere potuisset. De illo vero altum silentium: id vnice regerit; id non fuisse vetitum in illis capitulis *synodalibus, quæ de certis accepimus synodis,* vt eius verba referam. Nam opinatus est, hanc causam: vtrum verbo diuino & doctrinæ ecclesiæ repugnet nec ne? prius examinandam in synodo patrum, quod *ecclesiastica,* iudicium Dei concernens,

Hincmaro
hæc fabula
ignota.

nens, non *secularis* sit. Si ergo iam ab *EVGENIO II.* fuisset hæc lis composita, frustra & sine ratione prouocasset ad synodum. Cetera argumenta *HINC MARI* lusum magis ingenii mystici quam veritatis demonstrationem spirant. Inepte petit a baptisate ratiocinium hoc: *Nam & quando qui putatur & qui est noxius in aquam examinandus dimittitur a dimittentibus, secundum quemdam modum formæ baptismatis, dominus inuocatur, quatenus veritas, vnde requiritur, demonstratur, & tenebras ignorantie nostris inluminare dignetur, ne aut innocens iniuste a nobis damnetur, aut nocens sua negatione aut diabolica fraude aliquo modo impunitus euadat &c.* Absurde prouocat ad apostoli verba. *1 Cor. V, 7. expurgate vetus fermentum: quæ paraphrasi sequente circumscribit, vt causæ suæ seruiant: reputatum de crimine atque negantem, quem idoneis testibus iudiciario ordine comprobare nequitis, aut sacramento aut Dei iudicio expurgate.* Ineptior interpretatio excogitari non potuit, cuius occasio inde capta est, quod hi modi probandi *purgationes* appellati fuerint, adeoque censuerit, *PAVLUM* iam digito in verbo: *expurgate*, monstrasse hos spurios probandi modos. *IDEM* de diuortio *Lotarii & Teutbergæ* anno 860. opusculum tom. I. edidit, in quo rursus *aquæ feruentis & frigide iudicii* p. 604. sqq. causam agit, ad *EVGENI II.* præceptum tamen minime prouocat, certo indicio, illud adhuc latitasse, quod tamen ad *episcopos Gallie* misisse dicitur. Rursus vero argumentis mysticis hanc causam instruit, sed admodum inutilibus. Putat, sicuti mare baptisma designans nihil in se mortuum retinet, sed eiicit, ita criminibus infectum & spiritualiter mortuum aquis non mergi, sed ab eis eiici: *conligari eum fune, qui examinandus in aquam dimittitur, quia fumibus peccatorum suorum vnusquisque constringitur.* Addit p. 609., baptisma esse iudicium, vnde &

licet infusus
argumentis
ritus ipse ab
eo probatur.

Iordanis baptismus designans interpretatur riuus iudicii, quorū princeps mundi mendax & pater eius foras eiicitur. & baptismus Dei est consilium, DIVINI VIRI ad ignota inuestiganda inuenērunt iudicium aque frigide, in quo aque frigide iudicio, ad inuocationem veritatis, quæ Deus est, qui veritatem mendaciorū cupit obtegere, in aquis, super quas vox Dei maiestatis intonuit, non potest mergi, quia parâ natura aque naturam humanam per aquam baptismatis ab omni mendacii figmento purgatam, iterum mendacio infectam, non recognoscit puram, & ideo eam non recipit, sed reicit vt alienam &c. A diuinis viris hoc iudicium aque frigide inuentum somniat HINCMA RVVS, nisi forsan intelligat monachos superstitione stupidissima infectos, quorum superstitione fucata huiusmodi stupidis fulcris erat manienda.

Nunquam
pontifices hos
spurias ino-
dos proba-
runt.

§. XIII. Denique nullo idoneo argumento demonstrari potest, has spurias probationes vnquam papas approbasse, quas potius magis damnarunt, & iuriurando omnem iudicii diuini auctoritatem dederunt. ALEXANDRI II. sententia, quæ in c. 7. C. 2. qu. 5. refertur & cum c. 17. ibid. coniungenda est, id aperte docet: *vulgarem denique ac nulla canonica sanctione fultam legem, feruentis scilicet siue frigide aque, ignitque ferri contactum, aut cuiuslibet popularis inuentionis (quia fabricante hæc sunt omnino ficta inuidia): nec ipsi exhibere, nec aliquo modo te volumus postulare, imo apostolica auctoritate prohibemus firmissime.* Idem censuit STEPHANVS V. in c. 20. C. 2. qu. 5. *nam ferri candentis vel aque feruentis examinatione confessionem extorqueri a quolibet sacri non censent canones, & quod sanctorum patrum documento sancitum non est, superstitiosa adinuentione non est presumendum.* Vix probabile est, pontifices tam absoluta prohibitione reprobasse has spurias probationes, si ab LVGENIO II. iudicium aque frigide receptum, ipsique iuramento prælatum

rum fuisset. Qua de causa ivo Cornutenſis episcopus *epist. 91.* tanta fiducia ad has sanctiones prouocat, & spurias probationes ab omni *canonica doctrina* alienas pronunciat. Nec minus *lucius III.*, cuius sententia refertur in *concil. Lateran III. de anno 1179. cap. 50.* apud *HARDVIN. tom. VI. P. 2. p. 1870.* placita prædecessorum secutus aquæ frigida iudicium reprobauit. Relatum ipsi erat, presbyterum quendam, de homicidio infamatum, *iudicio aque frigide innocentiam suam purgauisse, & episcopum suis illum literis absoluisse.* Quia vero, pergit, cum peregrina iudicia a sacris canonibus sunt inhibita, purgationem, quam præstitit, non sufficere putamus. Mandat itaque vt cum septima vel quinta manu per *canonicam purgationem suam innocentiam ostendas.* Modum posteriorem *canonicam* esse censuit, quod canonibus antiquis & doctrinæ curiæ Romanæ conformis, prior autem *peregrinus*, antiquatus, seu populis peregrinis & barbaris proprius sit. Rectius forsan diceres, eum *quisquiliis monasticis* accensendum. Cum enim tot formulas in his iudiciis vsitatas offendamus, a quibus abhoruerunt saniores, vix probabile est, extra claustrum monachorum, in quibus supersticio sedem habuit, eas profusas & fabricatas fuisse, in quorum conditoriis & bibliothecis etiam diligenter asseruatæ sunt.

§. XIV. Neutiquam vero prætereundum, ab usum *Exorcismorum* *abusus.* *exorcismorum* his probationibus accessisse non ex instituto quodam patrum ecclesiæ, qui illos his vsibus non destinauerant, vt rerum inanimatarum naturam immutarent, & imperium quoddam miraculosum in eas exercerent, sed sine dubio ex *superstitiosis monachorum inuentionibus*, vt his incantationibus miraculum quoddam prouocarent. Hæc doctrina cum institutis ecclesiæ & patrum minime conspirabat, ad superstitionem vero monachorum propius

quid olim
fuerint?

usus antiquus.

Abusus recen-
tior in exorci-
zandis rebus
inanimatis

pius accedebat, quo *autoritatem diuinam* his ritibus acqui-
rerent. *Exorcizare* olim nihil aliud erat, quam diabolum ex
corporibus, quæ obsederat, exigere, addita per DEI no-
men obtestatione, quam vulgo *coniurationem* vocabant.
Dono hoc miraculoso quosdam in primitiua ecclesia, et-
iam laicos instructos fuisse, plus quam notum est, teste
TERTULLIANO *de corona milit. c. XI. & de idololatr. c. XI.* Ne-
scio vero, quo consilio factum fuerit, vt ea, quæ *ex-
traordinario dono* vnice accepta ferenda, ad *munus ordina-
rium* in ecclesia Latina fuerint relata, exorcistis in usum
hunc institutis. Horum officium tamen vnice verfabat-
ur circa *energumenos & baptizandos*. Hunc in finem for-
mulæ *exorcismorum* præscriptæ, ab exorcistis recitandæ.
Nam ex ISIDORI Hispalensis *epist. ad Landefredum* constat,
*ad exorcistam pertinere, exorcismos memoriter retinere, manus
super energumenos & catechumenos exorcizandos imponere.*
Tempore MARTINI episcopi, monasticis præceptis insti-
tuti, iam *turbo verborum* adhibebatur, a quibus tamen ipse
abstinebat. Ait SVLPICIUS SEVERVS *dial. III. c. 6.* *Si quando
autem exorcizandorum demorum Martinus operam recepisset,
neminem manibus atrectabat, neminem sermonibus increpabat,
sicut plerumque per clericos rotatur turbo verborum; sed, ad-
motis energumenis, ceteros iubebat abscedere, & foribus obser-
atis, in medio ecclesiæ cilicio circumtectus, cinere resperfus, solo
stratus orabat.* His verbis iam notauit clericos sui tem-
poris SVLPICIUS, carminibus exorcismorum vnice
omnem virtutem efficiendi dæmones adscribentes; ast
maior abusus accessit, postquam virtus eorum etiam ex-
tensa ad rerum inanimatarum naturam transformandam,
eisque singularem & nouam virtutem adsignandam.

§. XV. Occasionem huic abusui dederunt tot no-
uiritus, in coniurationibus Dæmonum adhibiti veluti
per

per adpersionem aquæ benedictæ, & salis adhibitionem. His rebus inanimatis, peruerso plane more, adhibiti exorcismi, hac intentione, vt singulares operationes, eiectis dæmonibus, ederent. Hinc formula in *benedictione aquæ* adhibita apud MARTENIVM tom. III. de antiq. eccl. ritibus lib. III. c. 9. p. 499. *adiuro te CREATVRA AQVAE in nomine Iesu* ^{vt aqua,} *Christi Nazareni, filii Dei vini regis & iudicis nostri, vt sis purgata in sanctificationem omnibus, & ne communices vlllo spiritui immundo, sed dabis honorem viuenti atque regnanti patri & filio & spiritui sancto in secula seculorum.* Pariter in *benedictione salis* apud LVNDEM cit. l. p. 507. *Exorcizo te CREATVRA* ^{sale,} *SALIS per Deum creatorem & creaturarum omnium creatorem; & qui inter reliqua sua opera adiungere dignatus est virtutem salis & ignis, vt armata per spiritum sanctum virtute caelesti grauissimum persequaris inimicum.* Vnde TV CREATVRA *salis* in presenti opere implicata, in virtute sancta domini nostri Iesu Christi persequere diabolum & omnes insidias eius, & ab hominum, ubicumque perfusa fueris, visceribus absque vlla molestia omnes insinuationes expelle, & omni accipienti animæ profutura ad salutem perpetuam fias, & perniciem perpetuæ ultionis excludas. Per eum, qui venturus. Hunc morem constanter retinuit ecclesia Romana, vt quoties sal benedictum cum aqua adhiberi debet, vt in consecratione ecclesiarum &c. per formulam exorcismi ad creaturam salis & aquæ directam hoc expediri debeat, vt docet formula in pontific. Romano p. 282. sq. Simili formula vtitur in *benedictione olei infirmorum* ^{oleo,} iuxta pontificale Rom p. 572. in qua tamen magis dirigitur ad Dæmonem seu immundissimum spiritum, vt recedat ab hoc oleo, quasi illi incumberet. Huiusmodi ritus facile opinionem monachis aliisque clericis ingenerare potuere, per *exorcismos* a creaturis inanimatis expelli Dæmones, atque his eiectis, illis miraculosam diuinamque

vir-

aqua frigida,
calida, ferro
rogo, pane

de quibus
Dandini iudi-
cium adfertur

virtutem attribui posse, vt etiam occultissima per illas manifestari possent. Id indicant tot exorcismi, tot preces, tot præcepta *autoritate imperatiua* ad creaturas directa, quæ in credulis persuasionem cœcam & irrationabilem, in sanioribus vero iustum dolorem & indignationem operantur, quod superstitio his carminibus quotidie promotâ fuerit. Non ergo mirandum, hos exorcismos HINC MARVM aliosque induxisse, vt probationes has spurias propugnarent, sibi que ac aliis persuaderent, exorcismis *aquæ frigide, calide, ferro candenti, pani* imo ipsi *rogo accenso* imperari posse, ut motum ordinarium vel in casu innocentia, vel criminis commissi susterent, & *motum extraordinarium*, suæ naturæ contrarium, ederent. Quod si allegas, hoc superstitiosum & ideo prohibitum esse; recte regei potest, exorcismos hos tamen adhuc hodie *eadem intentione* in benedictione *salis, aquæ, olei &c.* adhiberi, vel, hoc negato, inanes & æque superstitiosas esse. Hoc quodammodo admittit DANDINVS *de suspect. de heres. c. II. sect. II. subsect. 3. §. 3. n. 6. p. 174.* asserens, exorcismos licet ministrantur a viris sanctissimis, non obtinere certo effectum. *Non est enim conforme, ait, ordini diuinae prouidentia, vt exorcismi nostris temporibus, quibus non indigemus fidei nostræ testimoniis, scilicet miraculis, vt demonum expulsionem operentur; nec ecclesia instituit exorcismos, qui ex opere operato instar sacramentorum agerent; si quidem solo imperio in primitiua ecclesia pellebantur Demones; sed tantum instituit quasdam orationes imprecatorias, quibus prohibuit aliquid addi ob vanitatis periculum.* Si ergo ex sententia DANDINI Dæmonum expulsionem non operantur exorcismi: si non possunt miraculum edere, frustra & in vanum tot apparatus sacri fiunt: frustra diabolo *vi imperatiua* iniungitur, vt recedat a *creaturis inanimatis*: imo frustra intenditur, vt nouam hæ

hæ virtutem, expulso diabolo, accipiant. Videlicet omnis in hoc est DANDINVS *cit. l. p. 153.* vt dæmoni magnam virtutem in quæuis elementa adscribat, vt in aquam, terram, ventos, aliaque operari queat, adeoque, quod tamen disimulat, inde inferre debuit, prius expellendum esse diabolum a creaturis falis, aquæ, olei, ceterarum, vt *virtutem diuinam* accipere queant, id quod in *signe superstitionis* argumentum est.

§. XVI. Denique, vt reuertar, vnde abii, postquam hic ritus cum similibus decretis tum pontificum, tum imperantium damnatus est, clericorum officium prorsus tandem in his cessauit, imo plerique penitus abrogati sunt, si *iudicium per aquam frigidam* exceperis. Hoc enim in *crimine magie* ex antiqua iudiciorum Westphalicorum praxi adhuc circa finem seculi præcedentis in vsu fuit, vt ex actis obseruauit Dn. PRAESES, imo in Hungaria adhuc regnat, vt in *Lexico vniuersali Historico Lipsiæ edito sub articulo Siebenbürgen tom. IV. p. 343.* refertur. Quia vero clericis iniunctum est, ne exorcismos & reliquum apparatus sacrum probationi per *aquam frigidam* adhererent, his omiſſis (quod stultius est) fiduciam vnice in aqua collocarunt omnem, & ab ea per summam stultitiam iudicium veri petere cœperunt. Id etiam obseruauit DELRIO, notantē CANGIO in *gloss. voce aqua frigida* docetque *examen per aquam* hæsisse postmodum in solo crimine maleficii seu *magie*, ita tamen, vt sine vlla DEI inuocatione, sine vilo ritu pietatis aliquid præferente, quasi per ludum iudices abutantur in quibusdam Germaniæ regionibus. Quas enim, pergit, fama vel aliarum depositione suspectas habent, eas statim absque ulteriori inquisitione capiunt, captasque extra urbem deducunt, & in aquam frigidam ita concipiunt, vt dextra a manibus sinistro pedi sit alligata & si supernatant, veneficas vehementius

Supereſt adhuc hodie in quibusdam locis iudicium aquæ frigidæ.

sine exorcismis

in magia.

E

ſuſpi-

suspiciantur, & idcirco duriori subiiciunt questioni: sin submergantur, innocentes esse putant: magicis præstigiis, ut par est credere, adscribentes, si supernatent. Hæc methodus noua, a prisco modo probandi reos delicti cuiusdam prorsus discrepans propius accedit ad antiquorum populorum Germaniæ credulitatem & persuasionem idololatricam, qua simpliciter virtutem explorandi ignota Rheno adscribebant, postea, prohibitis ritibus sacris quibusuis aquis adscriptam.

Probatio spuria secunda per lancem & stateram,

§. XVII. Sed etiam aliæ & nouæ rationes adsumtæ, creditumque, sagas, a diabolo possessas, pondus naturale amittere, & ita mergi non posse. Quæ ratio forsitan (II) nouæ illi probationi, *per pondus seu lancem & stateram* explorandi sagas, originem dedit, quæ est recentioris instituti etiam olim in Germania vtitata, si credendum MARTINO DELRIO in *disq. mag. lib. IV. c. 4. qu. 6.* Hanc in eo consistere volunt, si sagæ ultra certum pondus veluti librarum 14. vel 15. stateram deprimere non possunt, quantumuis sint obesæ & proceræ. Huius diaria ante aliquot annos mentionem fecere, prout in *nota subiecta* circumstantias enarratas repetii. (a).

§. XVIII.

(a) Segebin von 26 Iulii Anno 1728. Da ohnlängst alhier unterschiedliche Personen beyderley Geschlechts in gefängliche Verhaft eingezoget worden, weil selbige einiger Hererepen beschuldiget worden, als ist mit denselben nicht allein ein scharfes Examen vorgenommen, sondern auch nach Befinden derer Sachen, über sie das Urtheil, verbrannt zu werden, gesprochen worden. Ehe und bevor aber solches an ihnen vollzogen worden, hat man die verurtheilten, nach hiesigem Gebrauch zur Probe gebracht, nemlich mit zusammen gebundenen Händen und Füßen, und einem langen Strick um Leib ins Wasser gelassen, welche aber nach Hexen-Art, gleich einen Pantoffel-Holz auf dem Wasser geschwommen: nach diesem wurden sie so gleich zur andern Probe gebracht, nemlich auf die Wage gelegt, um zu sehen, wie schwer einer oder der andere sey, dabey dann höchst zu verwundern gewesen, daß ein grosses und dickes Weib nicht mehr

§. XVIII. Pari ritu sacro olim peragebatur, (III) *in-Probationis*
dicium aquae feruentis suae calidae, vti vocatur apud LEIBNITII *Spuriae (species*
 VM tom. I. *script. Brunswic. p. 564. cuius ratio in eo consistit* III. *per aquam*
feruentem, feruentem,
 bat, vt probandus manum nudam in *aquam feruentem* &
 E 2 vche.

mehr als 1 und ein halb Quentl. ihr Mann, welcher auch nicht von den Kleinsten war, nur 5 Quentlein, die übrigen aber durchgehends entweder 1 Loth, 3 Quentl. und noch weniger gewogen haben. Den 30. dieses Monats, als am vergangenen Freytag, wurde darauf das Urtheil an 13 Personen, nemlich 6 Herren Meistern und 7 Herren Volkswogen, und sie sämtlich lebendig verbrennet, worunter auch der vorigen Jahres gewesen, und von jederman sonst geachtete Stadt-Richter, seines Alters 82 Jahr, den Scheiter-Haufen gezieret. Es ist fast nicht zu beschreiben, wie entsetzlich dieses Spectacul anzusehen war; es wurden drey Scheiter-Haufen eine Stunde vor der Stadt aufgerichtet, also in der Mitte eines jeden ein grosser Pfahl eingearaben stunde; an diesem Pfahl nun wurden auf einem jeden Hauffen vier Maleficanten mit Stricken angebanden, alsdann eine Weibes Person, welche nur vier Jahr unter ihrer Nothe gewesen, und den Brand noch nicht gehabt, decolliret; und auf dem mittlern Hauffen zu denen angebandenen vieren, welche nach ihrer Charge oder Würde Ober-Capitain, Lieutenant, Fähndrich und Trompeter, genannt wurden, geworffen, darauf wurden alle drey Hauffen, zugleich angezündet, und in volle Flammen gesetzt; und ob schon die Maleficanten eine gute viertel Stunde in denen umgebenden Klammen gelebet, so hat man dennoch nicht das geringste Geschrey von ihnen gehört, und ohngeachtet, daß sie auch alle äusserliche gute Zeichen gegen die ihnen zusprechende Geislichen haben spühren lassen, so wollen doch viele an deren Seligkeit zweifeln. Bey dieser Compagnie wurde auch eine Hungarische Hebamme zu Asche verbrant, welche über 2000 Kinder ins Teufels Nahmen getauft. Mit nächsten soll das Urtheil überschickt werden. Es sitzen noch achte in Verhaft, selbige sind auch schon geschemet und gewogen worden, und halten die Herren Probe: eine ist darunter, welche grosses Leibes ist, und soll der Satun, nach Aussage obiger verbrannten Personen mit derselben umgegangen seyn. Gestern sind abermahl 20 Personen eingezogen worden. Man erzehlet unter andern, daß diese Herren-Notte durch Veranlassung eines Schussers Sohn entdeckt worden sey. Dieser spielte eines Tages mit einem andern Knaben auf der Gasse, und sagte unter andern dieses zu demselben: Heute will ich denen Segedinen einen Spas machen, denn sie werden vermeinen einen Regen zu bekommen, sie werden sich aber betrogen finden, ich will ihnen ein grosses Wetter machen, willst du auch mit halten? jener antwortete: er könne es nicht; dieser versetzte aber; ich will dir es schon lernen, es ist ganz leicht, und hat

vehementia caloris bullientem immitteret, ita vt cocta manus nocentem, illæsa vero per *miraculum* innocentem ostenderet. Laudat hunc ritum pariter HINC MARVS *cit. l.* & variis mysticis rationibus more suo munit. Vt vero miraculo diuino certitudo, credulis vero maior fiducia accederet, sacri ritus itidem cum *missa & exorcismis* huic probandi modo præscripti erant, quos recitat MARTENIVS *tom. III. de antiq. eccl. ritib. lib. III. c. 7. p. 473. 479. 490.* imprimis vero *p. 492. sqq.* Huic simile fuit (IV) iudicium per *ferrum candens* vel per *vomeres ignitos*, aut denique (V) per *rogum accensum*, quem probaturus innocentiam suam pertransire cogeatur. Vtriusque exemplum iam supra §. VIII. & IX. adducta sunt. Alia addit LEIBNITIVS *tom. I. script. Brunsvic p. 563. tom. II. p. 608. & tom. III. p. 309. & HEINIVS de probat. quæ olim fiebat per ignem & aq. p. 3. sqq.* inter quæ eminet KVNIGVNDÆ HENRICI S. VXORIS probatio per *vomeres ignitos*, quam refert AVTOR *vite S. Henrici* apud CANISIUM *in lect. antiq. tom. III. P. 2. p. 29. edit. Basnag. Conf. PISTOR. tom. II. p. 329. edit. Struu.*

Quarta per
terrum can-
dens & vom-
eres ignitos.
Quinta per ro-
gum.

§) crucis iudi-
cium.

§. XIX. (VI.) Per *crucis iudicium* probatio facta sine dubio eandem originem cum iudicio per *iuramentum ad reli-*

hat ihm, was er zu Maching der Wetter gebraucht, erzehlet; der andre aber sagte: nein, ich verlange es nicht zu lernen; und gehen darauf von einander. Als es nun Mittwoch worden, und dieser Knabe bey seinen Eltern zum Essen war, erhob sich ein granfam starkes mit Hagel vermishtes Wetter, welches die dasigen Weingärten in Grund zu Boden oeschlagen. In dessen saate des Knabens Vater bey dem Tisch: dieses Wetter kan unmöglich von sich selber also seyn, es muß etwas gemachtes darunter stecken. Wor- auf sein Sohn ihm erzehlte, was sich denselben Morgen zwischen ihm und des Schusters Sohn zugetragen: der Vater zeiate es so gleich der Obrigkeit an, da wurde des Schusters Sohn ohne Verzug dahin gebracht, welcher gleich alles gefunden und zugleich auch unterschiedene Personen angefangt. Diese wurden so dann in Verhaft gezogen, worunter auch obbemeldeter Stadt Richter samt seinem Weibe begriffen waren.

reliquias vel sepulcra SS. habuit. Obseruauit Dn. PRAESES
diff. de usu iuramenti purgat. in criminal. §. XII. sqq. iuramenti
 huius originem deducendam esse ex virtute miraculosa
reliquiarum vel sepulcrorum martyrum, in quorum praesentia
 iuramenta haec praestabantur, & credulis terror hoc
 modo incutiebatur, ne fidem temere fallerent, persuasissimumque
 habent, Deum hoc iudicio veritatem miraculoso modo reuelaturum
 esse. Pari ratione *impositio* cuius magna olim auctoritas.
 vel *praesentia crucis,* cuius magna olim veneratio, obseruante
 LIPSIUS *de cruce c. XVI.* atque miraculosa virtus eandem
 ingenerauit credulis persuasionem, hoc signo Deum occultam in
 lucem protracturum esse. DAMASCENVS *lib. IV. de orig. fid.*
fid. magnam cruci assignat virtutem: est, ait, clypeus & armatura, & tropaeum contra diabolum, ne tangat nos
euerfor, iacentium erectio, stantium fulcrum, infirmorum scipio,
pastorum virga, reuertentium manuductio, proficientium perfectio,
animae conseruatio & corporis, omnium malorum auersio, omnium
honorum conciliatio, peccati pernicies, stirps resurrectionis, lignum vite aeterna.
 Inde *asylum* confugientibus ad crucem in via positam praestatur in concilio Claromont. *d. a. 1093. c. 29. sq.*
 Miraculosa virtutes crucis passim in actis sanctorum traduntur,
 vt sine haesitatione superstitiosa probatio per *crucem* inde nasci
 potuerit, quae tamen admodum variasse legitur, vnde tot
 interpretum sententiae relatae a CANGIO in *gloss. voc. crux* & a Dn. HOFFMANNO
de orig. & nat. legum German. p. 35. Communior haec ratio huius
 probationis fuisse videtur, vt contententes vel *crucem* sibi
 imponerent, vt censet MARTENI *cit. l. vel ad crucem ire & stare*
 iuberentur, missa interim celebrata, ad cuius euangelii
 lectionem vel alium terminum iudicii euentus apparere
 credebatur; innocens enim immotus stare, nocens vero ad
 terram cadere dicebatur, quod indicant

cant testimonia apud CANGIVM *cit. l.* Improbatum tamen merito hoc crucis iudicium a CAROLO M. *lib. I. capit. 102.* apud BALVZ. *tom. I. capitul. p. 724.* *Sanctum est, ut nullus deinceps quamlibet examinationem crucis facere presumat, ne Christi passio, que glorificata est, cuiuslibet temeritate contemtu habeatur.*

7) Probatio
per panem
execratum

§. XX. Novus probandi modus (VII) superest æque superstitiosus per *caseum* vel *panem coniuratum* seu *execratum*, quem reus comedere iubebatur, eumque vomitu eiecturus credebatur, si delicto impurato sese maculasset. Rursus in missa, adhibitis exorcismis, quibus panis execratus ad hunc actum præparabatur, hunc ritum peregerunt superstitiosi, cuius formulas recitat MARTENIUS *cit. l. p. 479. & 482.* Frequens etiam (VIII) fuit *modus probandi innocentiam per eucharistiam*, quem peculiari dissertat. explicuit B. SCHMIDIVS Theologus Helmstadiensis. Eius rudera ex *concilio Wormatiensi, anno 868.* celebrato, quo superstitiosi modi probationum admodum vsitati fuisse leguntur, ipso HINCMARO teste, repetiit GRATIANVS *in c. 23. C. 2. q. 5.* vnde constat, hanc subeuntes probationem in hæc verba iurasse: *corpus Domini sit mihi ad probationem hodie.* Exemplis illustribus hanc probationem illustrat SCHMIDIVS, quæ rursus indicant, hoc iudicium electum fuisse, vt provocarent extra ordinem quoddam miraculum, qua de causa non raro *terribiles adiurationes & execrationes* ante sumtam eucharistiam factæ, *cit. l. §. 12.* adductæ. Atque ita rursus apertum est, in summum abusum tractam fuisse eucharistiæ perceptionem, a cuius fine profus hic modus probandi abhorret. Vterius (IX) probatio peracta est per *sortes*, quibus tum *divinationes* tum *explorationes* rerum occultarum fieri posse credebant gentiles vel TACITO teste; imo id quoque *sortes Virgiliane & Homerice* mon-

8) per eucharistiam

9) per sortes

monstrant, mox a Christianis in vsum sub titulo *fortium SS. Apostolorum* tractæ. De modo peragendi hoc *fortium iudicium* agit *lex Frisonum tit. XIV.* apud LINDENBROGIUM in *cod. leg. antiq. p. 496.* Vnde liquet, in re dubia ex iis *diuinationem* magis sumtam, quam miraculum prouocatum, quod exigebant in iudicio *ignis, ferri candentis, aquæ frigida, ossæ execrata* atque *crucis.*

§. XXI. Sed etiam (X) *iudicium putatiuum Dei per* ^{10) per duellum.} *duellum* seu *pugnam*, probatum est, quod *ναὶ ἐξοχή* ita dictum fuit, vt loca non tantum §. VIII. adducta, sed etiam AVTOR vetus de *benefic. §. 100.* denuo a B. THOMAS. in *select. feud. editus*, docet his verbis: *tamen IUDICIUM DEI non est licitum adhiberi per vllam causam nisi cuius veritas per iustitiam non potest aliter reperiri, hoc terminabitur IUDICIO DEI.* Legibus antiquis *Boioaricis* vocatur *Das Wehadinc* teste *synodo Dingolsingana* sub *Thassilone §. 16.* repetita ab ill. Dn. a LVDEWIG de *princip. pot. in sacris ante pac. relig. c. 4. p. 96.* DINC enim est *iudicium & Weh* seu *Weha* vel potius *Wehr*, vti VELSERS *lib. V. rerum Boic.* legendum credit, denotat bellum, vnde Gallorum *Guerre* ortum traxit. Ita autem in *synodo* cautum erat: *de eo quod & si quis de quocunque reatu accusatus ab aliquo, potestatem accipiat cum accusatore suo pacificare, h. e. transigere, antiquam pugnam, quæ Wehadinc vocatur, permittat.* Alibi LL. *Boioarica tit. XI. c. 5.* idem designant. *Si alia probatio non est, spondeant inuicem WEHADINC.* Et cui Deus dederit *fortiam & victoriam*, ad ipsum *pertineat.* Ipsa *iudicia duellica* prolixiori apparatu explicata sunt a MAVRITIO de *duellis*, EPHRAIMO GERHARDO de *iudicio duellico*, BASNAGIO in *rr. historico de duellis gallice* conscripto, aliisque, quæ adeo altas radices egerunt, vt diuturno tempore eradicari haud potuerint. Id produnt *leges Longobardica lib. I. tit. 9. c. 32. incerti sumus de*

IVDI-

IUDICIO DEI, multos audiuius per pugnam, sine iusta causa, suam perdere; sed propter consuetudinem gentis nostræ Longobardorum LEGEM IMPIAM vetare non possumus. Speciatim impietatem huius iudicii suo æuo ex lacris, adductis multis sententiis, denudauit AGOBARDVS in libro contra damnablem opinionem, putantium, diuini iudicii veritatem igne vel aquis vel conflictu armorum fieri.

Eucharistia
præmissa.

§. XXI. Non regultabo modum huius iudicii, ab aliis fatis superque explicatum, sed spicilegium tantum quoddam paucis adiciam. Videlicet (1) nec hoc iudicium sine facris peractum. Diserte AVTOR *mirac. S. Bertini lib. 2. c. 15.* apud MABILLON. in *act. Bened. Sec. III. P. I. p. 142. n. 709.* veniente igitur statuto die se duello præparabat tamen iuxta promissum, aliquos suo venturos auxilio, hoc ipsum abbate expectabat. Itaque post celebratam a presbytero missam, deuota finita prece, eucharistia digne percepta, quod extra ecclesiam forte iacebat, super saxum magnum adsedit. (2) Si testes aderant, sed discrepantes, iudicio duellico, litem terminabant. ADREVALDVS in *mirac. S. Benedicti in Gallia apud MABILLON. in act. Benedicti sect. II. p. 381. circa ann. 653.* testis est: Enimvero longiuscule litem iudicibus protrahentibus, eo quod nec hi cedere illis, nec illi assensum aliis præbere vellent, tandem adiudicatum est, vt ab vtraque parte testes exirent, qui post sacramenti fidem scutis ac baculis decertantes finem controuersie imponerent. (3) Etiam seruis monasteriorum per priuilegium, quod regulariter ius armorum non haberent, indultum, vt quascunque causas hoc modo decidere possent, maxime ecclesiarum & monasteriorum alia probatione destitutorum. Diplomate memorabili LVDOVICI VI. Francorum regis Theobaldo abbati Fossalensi anno 1118. concessio id declarat MABILLON. in *act. Bened. sec. IV. P. 2. p. 394. vt serui eius*

a testibus discrepantibus quoque susceptum.

imo a seruis ecclesie ex priuilegio.

eius monasterii aduersus omnes homines tam liberos quam seruos in omnibus negotiis liberam haberent testificandi & bel-landi licentiam. Sed hoc iudicium literis ad abbatem & monachos Fossalenses datis postea prohibuit pontifex. (4) Etiam in ipsis comitiis imperii, in quibus lites statuum imperii decisa, huic iudicio locus fuit. Anno 979. coram imperatore accusatus Gero comes de Alesleue a Waldone, atque captus. Deinde conuocatis in Magdeburg cunctis regni principibus, ingressi sunt hi duo iudicio in insula quadam singulari certamine. Vulneratus Waldo his in certamine ardentius insequitur hostem, percutiensque ictu valido in caput prostravit eum. Interrogatus autem Gero si plus posset pugnare, coactus est confiteri, quod iam defecisset. Waldo egressus aqua refocillatus armis depositis & post ter- gum mortuus cecidit. Tunc Gero iussus est decreto iudicium & voce imperatoris a carnifice quodam decollari III. id. aug. Hunc lugubrem & lubricum habuit euen- tum hoc iudicium descriptum in *act. Bened. MABILLONII ad sec.V. p. 591.* Plura alia memoratu digna de iudicialibus duellis IDEM ad seculum XI. perti- nentia tradit in *praefat. ad sec.VI. P. I. §. 43. sq.* His addo, (5) eius magnum quoque usum fuisse olim in causis feudali- bus, legesque peculiare passim duellis feudali- bus datas, ut testantur *leges antiquae Flandriae feudales* relatæ ab OLIVARIO VREDIO in *hisor. comit. Flandriae tom. I. in addit. p. 76.* quarum seriem ipsemet in compendio refert in *ipso tractatu p. 474. seq.* Ipsum processum duellicum, in causis feuda- libus vsitatum eleganter & solide exposuit vir im- mortalis memoriæ B. Dn. a COCCII de *probat. feu- dali c. 2.*

in comitiis imp.
perii iniun-
ctum.

& causis feu-
dali- bus.

1) per iuramentum.

§. XXIII. Tandem (XI) quoque his probandi modis certa ratione adiungendum ipsum *iuramentum purgatorium*, non quod *per se medium* veritatem exquirendi *spurium* dicendum, sed quod intuitu *modi* ex iisdem fluxerit principiis, ex quibus cetera *probationes spurie*. Nunquam soli iuramento fidem præbuerunt: semper aliud accedere debuit medium, unde fides ei haberi posset. Pariter *iudicium diuinum* quæsiuerunt in iuramento: æque persuasum est contententibus, Deum miraculo quoque veritatem manifestaturum esse, quod prouocarunt, & superstitiosis medijs ambierunt, ceu variis testimoniis probatum dedit Dn. PRAES. *diff. de usu iuram. purgator. in criminal. §. XII. seqq.* Hac de causa *soli iuramento*, prout hodie fit, nunquam causa innocentiae commissa, sed *medium miraculosum* simul adhibendum censuere. Quocirca *a)* post *iusiurandum*, quo innocentiam suam reus declarauerat, accedebat quandoque iudicium *aque feruentis* vel *ferri candentis*, ceu docent monumenta apud MARTENIVM *tom. III. de antiq. eccl. ritibus lib. III. p. 460.* & CANGIVM *in glos. voce aque feruentis iudicium. p. 282.* vbi lex antiqua: *quicquid iurent, per examen caldarie* (aque feruentis) *demonstrent.* *β)* Quandoque *aqua frigide* examen addebatur iuramento, ex formula apud EVNDEM *cit. l. p. 483.* *γ)* Nonnunquam, præfinito iuramento de *innocentia*, duello prouocabatur *iudicium diuinum*, obseruante GERHARDO *de iudic. duell. cit. l. §. 5.* *δ)* *Sortis iudicium* etiam post iuramentum præfinitum vsurparunt, quod *leges Frisonum tit. 14.* designant. *ε)* Quia vero plurimi ecclesie doctores his

his iudiciis dicam scripserant, excogitatum est aliud *medium miraculosum*, æque tamen superstitiosum, vt iuramenta ad *sumulum martyrum* vel *reliquias SS.* fierent, quo virtute miraculosa martyrum vel reliquiarum Deus manifestaret veritatem. Hoc iudicium diuinum ab omnibus approbatum, laudatum, *iustumque & verum* dictum, oppositum illis, quæ a plurimis damnata erant. Ita vero probatio per *iuramentum* æque *spuria* fuit ac reliqui modi, ideo damnati, quod *Dei iudicium* per *miraculum* quoddam prouocatum fuerit. Idem tamen intenditur in iuramento ad *reliquias SS.* præstando: æque *superstitiosum* est, reliquis eam attribuere virtutem, vt *signo extraordinario* veritatem manifestent, id quod tamen, qui huius iuramenti autores & promotores fuerunt, inculcarunt iuraturis. Denique omnibus his probandi modis vitium hoc commune adhæret, quod iis tentetur Deus, prouocentur miracula, signa postulentur, & *iudicium diuinum* iis inesse credatur.

§. XXIV. His tamen non obstantibus per leges varias gentium, & conciliorum decreta hæc *spurie probationes* olim admixtæ, & potissimum in *criminalibus* approbatæ atque specialius determinatæ fuerunt. Nam vt (1) a *duellis* incipiam, ipse FRIDERICVS I. in constitutione, quæ 2. F. 27. refertur, sanciuit, occisorem capite plectendum esse, nisi per *DVELLVM* probare possit, quod vitam suam defendendo illum occidit. Pariter 2. F. 39. §. 2. prouocatur ad legem Longobardorum; qua cautum, vt de infidelitate *PVGNA* fiat. Nec minus imperator HENRICVS V. F. 2. Legibus tamen olim hæc probationes spurie probata. 1) per duellum

edixit, vt felonix accusatus *per pugnam* se defendat. In *LL. Baiuar. lib. 2. c. 1. §. 2.* cauetur itidem: *si vnus fuerit testis, & alter negauerit, tunc DEI accipiant iudicium: exeant in campo, & cui Deus dederit victoriam, illi credatur.* Passim alibi idem medium probandi his legibus probatur, de quo etiam plura habet *Suevicum speculum* a B. a COCCENI *cit. l. §. 2. seqq.* adducta. Conf. *LL. Alemannice tit. 56. r. 84. LL. Normannice lib. 2. c. 46. §. 5. in reliq. MSCr. ill. Dn. a LVDEWIG LL. Longobardice lib. 1. tit. 7. l. 1. item lib. 1. tit. 10. l. 4. lib. 2. tit. 55. l. 11. 40. ius prou. Sax. lib. 1. art. 63. lib. 2. art. 12. &c.* (II) iudicium *per ferrum candens vel aquam feruentem synodus Triburien- sis c. 13. approbavit: Si quis fidelis libertate notabilis tanto talique crimine publicatur, vt criminofus a populo publicetur, per ignem candenti ferro caute examinetur.* Nec minus *concil. Remens. c. 11. & leges Prifonum tit. III. §. 6. 8. & tit. XIV. §. 3. idem probant cum LL. Ripuar. tit. 30. §. 1. LL. Longobard. lib. 1. tit. 9. l. 29. 34. 39. LL. Wisigorb. lib. VI. tit. 1. c. 3. ex edit B. PITHOEI p. 128.* (III) iudicium *aque frigide* magnopere laudauit HINCMA- RVS, receperunt *iudicia occulta* Westphalica eiusque leges, & prout ritus sacri in hoc examine olim vsitati demonstrant, etiam plures clerici & monachi, ab eo sine dubio alienissimi, si eius vsum haud approbassent. Quia tamen olim legum approbatio expressa huic probationi defuit, eam per mendacium EVGENIO II. obtrudere voluerunt, vt supra iam indicatum. Quoniam vero vsus eius in Germania communis erat, eum ADELHEIDIS abbatissa Quedlinburgensis anno 1068. in diplomate a KETNERO *in antiq. Quedlinburg. p. 169.* relato approbavit his verbis: *cum autem ali-*

2) per ferrum
candens vel
aquam fer-
uentem.

3) per aquam
frigidam.

quis

quis illorum ob aliquam insolentiam incautus fuerit, sine querimonia villici accusatus, ferro ignito examinetur, aut FRIGIDA AQVA vel iuramento simpliciter sola manu expurgetur. (IV) Probationem per eucharistiam in concilio Wormatiensi admissam & stabilitam iam supra ostensum, nec ab ea recessit concilium Triburiense c. 21. (V) Iudicio crucis fauent capitula synodalia PIPINI de anno 752. c. 17. apud BALVZ. tom. I. capitul. p. 164. capitul. Caroli M. de anno 779. c. 10. ibid. p. 197. item de anno 803. c. 35. ibid. p. 397. item de anno 806. c. 14. ibid. p. 444. item lib. IV. capitular. c. 34. LL. Longobard. lib. II. tit. 55. l. 24. (VI) Iudicium fortis per leges Frisonum vim iuris accepisse, supra iam obseruatum est. (VII) In legibus NVTI c. 6. panem execratum probari obseruat CANGIS voce Cornsted.

§. XXV. Enimvero damnarunt hæc iudicia Dei vulgo dicta pontifices, vt passim ostendimus & tit. de vulgari purgat. plenius docet; imo quædam leges antique Francorum, vt aquæ frigide & crucis. Ex iis rationibus vero, quæ ab initio attulimus, & fontibus, ex quibus deriuata, facile fundamenta peti possiant, ex quibus vt spurie probationes reici debent. Non repperi autem, probationi per eucharistiam dicam scripsisse pontifices, quamuis vitio non careat, vt fufius probatum dedit SCHMIDIVS de probat. per eucharist. in f. Non alia, vt auguror, huius exceptionis ratio est, quam quod obseruauerint curiæ Romanæ proceres, GREGORIVM VII. se hoc medio a criminibus obiectis purgasse teste LAMBERTO SCHAENBURG. ad ann. 1077. cuius autoritati vulnus graue infixissent, si æque hanc probationem damnassent,

cum parum absit, quin inter *sanctos* referatur, quod tam mascule pro imperio sacro extendendo & ampliando pugnavit legatur. Denique constat, *iuri iurando* etiam vim probandi innocentiam relictam, ut vitio superstitionis non careat. Non repetam argumenta *theologica* & *moralia*, quæ ab aliis, imprimis a BECMANNO *de iudic. Dei* c. 6. allata sunt contra has probationes *spurias*, sed generatim duntaxat assero, illas æque fallaces fuisse, ac quidem quorundam theologorum vaticinium, qui ex voce IUDICIVM, cuius *literæ* omnes *numerales* sunt, hoc tulerunt fallacissimum iudicium. extremum iudicium anno 1613. aduenturum esse. Memorat hoc vaticinium ANDREAS *in memorab. sec. XVII. lib. 2. c. 11. p. 321.* Nostro hoc seculo ex vocula IUDICIVM, in quo omnes *literæ* sunt *numerales*, non pauci collegerunt, anno 1613. iudicium ultimum & uniuersale futurum, eoque videtur D. Menzerus etiam theologus *Gießensis* celebrimus, & ab omni quidem fanaticismo prorsus alienus, collimasse in dedicatione *exegetice Augustanæ confessionis*, quam hisce claudere voluit verbis: anno a nato Christi 1613. quem & luctuosa. enumerat vox iam olim ominosa IUDICIVM. Non raro etiam male cefferunt hæ probationes illis, qui hisce se commiserunt, quod patuit exemplo eius, qui, capta Antiochia in expeditione sacra, per ignem probare volebat, lanceam per reuelationem fictam effossam illam ipsam esse, qua Christi latus perforatum erat. Reuelationis & effossionis historiam tradit RAIMONDVS *de Agiles in histor. Hierosol.* relatus in *gest. Dei per Francos* p. 150 *sqq.* qui & transitum PETRI BARTHOLOMEI, hominis simplicis, in manu tenentis lanceam, per ignem p. 168. refert, qui adeo infeliciter ei cesit, ut post paucos dies

dies obiret. Neque enim disimulat *cit.* AVTOR p. 168. aliquam *adustionem in cruribus* eius fuisse. Planius & apertius euentum finitrum huius probationis FVLCHERIVS CARNOTENSIS in *gest. Dei per Francos* p. 392. enarrat, quamvis WILHELMVS TYRENSIS *ibid.* p. 739. addat, a plurimis causam veram mortis eius disimulatam, & suggestionibus monachorum creditum fuisse, eum illæsum per ignem transiuisse, de quo sine dubio longe rectius contrarium retulit MAIMBOVRG dans

P histoire des croisades lib. II.

tom. I. p. 177.

T A N T V M.

C O R O L L A R I A.

1. Actori non solum affirmanti, sed etiam neganti incumbit probatio eius, quod intendit.
2. Negato notario veritas probanda non notorietas.
3. In probatione criminis testi oppositi quævis admittitur probatio.
4. Iusiurandum est species probationis.
5. Iuramentum necessarium non solum in iure canonico, sed etiam civili fundatum est.
6. Iuramentum non est cultus diuini species.
7. Iuramentum in actibus prohibitis nihil operatur.
8. Mors non habet absolute vim iuramenti.

F I N I S.

Halle, Diss., 1732 (19)

ULB Halle

003 120 813

3

sa

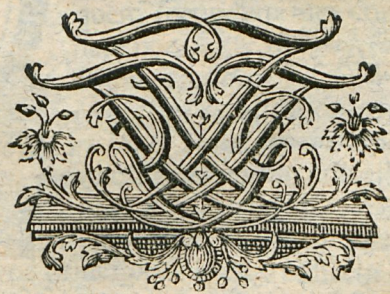

1732 36 73

DISSERTATIO INAUGVRALIS IVRIDICA
DE
PROBATIONE
IN
CRIMINALIBVS SPVRIA

QVAM
INDVLTIV FACVLTATIS IVRIDICAE
IN REGIA FRIDERICIANA,
PRAESIDE
ACADEMIAE PROFESSORE AC DIRECTORE
DN. IVSTO HENNINGIO BOEHMERO, ICTO
POTENTISSIMO REGI PORVSS. A CONSILIIIS INTIMIS
ET ORDINIS ICTORVM VICARIO PRAESIDE P. P.
PATRONO ET PRAECEPTORE SVO AETERNVM COLENDO
PRO LICENTIA

SVMMOS IN IVRE CAPESSENDI HONORES
D. NOVEMBR. MDCCXXXII
H. L. Q. C.
ERVDTORVM EXAMINI SVBMITTIT
ARNOLD ENGELBERT BVSCHMANN
RVGIANVS.

HALAE MAGDEBVRGICAE,
TYPIS IOANNIS FRIDERICI GRVNERTI, ACAD. ET SENAT. TYPOGRAPHI.
MDCCXLV.

(6)

